

Ramon Folch i Camarasa.

In memoriam

Carles Montpart Tura

El passat dia 3 de gener, als 92 anys, moria a l'Hospital de Mollet —on havia ingressat pocs dies abans a causa d'un ictus— l'escriptor i traductor Ramon Folch i Camarasa. Establert des de feia molts anys a Plegamans, vaig tenir la sort de conèixer-lo personalment i establir-hi una certa amistat a causa de la seva vinculació amb l'Institut Ramon Casas i Carbó, on treballo des de fa vint-i-cinc anys. L'article d'aquest mes, doncs, pretén ser una modesta contribució a mantenir viva la seva memòria.

Un premi amb el seu nom

La meva coneixença amb Ramon Folch i Camarasa (1926-2019) ve del moment en què, com a cap del Departament de Llengua catalana i Literatura del nou institut que s'havia construït a Palau-solità i Plegamans —inaugurat el curs 1992-1993— vaig posar-me amb contacte amb ell per demanar-li permís per vincular el seu nom al concurs literari que el centre organitzava cada any per Sant Jordi. L'escriptor hi va accedir de seguida i només ens va posar una condició: que el nom es referís exclusivament als premis per als textos escrits en llengua catalana. A partir d'aquell

moment, doncs, els premis van passar a anomenar-se *Premis literaris en llengua catalana Ramon Folch i Camarasa*, els quals s'han anat concedint puntualment cada diada de Sant Jordi i han comptat sempre amb la seva presència en l'acte de lliurament dels guardons. Aquest curs 2018-2019, per tant, ha estat el primer després de tants anys en què el senyor Folch —que és com tots l'anomenàvem— no ens ha pogut acompanyar.

La seva visita anual anava sempre precedida del mateix ritual. Jo el trucava un mes abans per demanar-

Ramon Folch a la Fundació de Plegamans

li si aquell any també podríem comptar amb la seva presència i, després d'una breu conversa sobre els imponderables de la seva edat o les possibilitats que li permetien la seva agenda d'activitats —esquitxada inevitablement amb intel·ligents tocs d'humor—, m'acabava confessant que feia dies que esperava la trucada i que venir a l'institut per Sant Jordi li feia molta il·lusió. Fins i tot em deia que algun any temia que la meva trucada no arribés i que ens n'haguéssim oblidat. La veritat és que en tots aquests anys Ramon Folch i Camarasa mai no va fer passar cap compromís per davant de la seva presència a l'acte de lliurament dels premis literaris a l'institut. Aquests darrers cursos, en què la seva salut era més delicada, l'acompanyava fins al nostre centre algun dels seus fills o, si aquests no podien fer-ho, era jo mateix qui l'anava a buscar i el tornava a casa seva. Moltíssimes promocions dels nostres estudiants, doncs, van incorporar en el paisatge habitual de la diada de Sant Jordi la figura alta, els ulls blaus, l'elegant forma de vestir i—fins a l'últim moment—la pipa que definien la presència d'aquest gran escriptor.

La Fundació Folch i Torres

Abans d'aquest lligam de Ramon Folch i Camarasa amb l'Institut Ramon Casas i Carbó, l'escriptor s'havia destacat com a principal promotor de la creació de la Fundació Folch i Torres a Plegamans, lloc on s'havia instal·lat a partir de l'any 1986 i amb el qual tenia una estreta vinculació derivada de la casa d'estiueig que s'hi va fer construir el seu pare. L'arxiu-museu, del qual en va ser director fins a la seva mort, està situat al Castell de Plegamans i va

ser inaugurat el 22 d'octubre de 1995. Els objectius de la Fundació eren aplegar i conservar les obres i el material biogràfic i bibliogràfic dels cinc germans Folch i Torres —Manuel, Josep Maria, Joaquim, Lluís i Ignasi—, així com promoure estudis i assaigs sobre la seva obra i organitzar acte culturals públics relacionats amb els cinc germans per tal de contribuir al coneixement de la història literària i artística de la fi del segle XIX i de la primera meitat del segle XX. El mateix Ramon Folch es va encarregar fins fa molt poc d'acompanyar els visitants i de fer les explicacions pertinents.

Aquests últims anys, a més, Ramon Folch i Camarasa —catalanista de pedra picada— es va comprometre activament amb el procés independentista i va donar suport a les activitats que amb aquesta finalitat es feien al poble. La seva presència aquests darrers mesos —malgrat la seva extrema debilitat física— a les concentracions dels dimarts en favor de l'alliberament dels presos polítics va ser absolutament constant.

El fill petit de Josep Maria Folch i Torres

Ramon Folch i Camarasa va ser el novè fill de Josep Maria Folch i Torres (1880-1950), el prolífic i il·lustre autor considerat el pare del teatre català per a infants. Ramon Folch, doncs, va viure els primers anys envoltat d'un clima de bonança intel·lectual en el si d'una família plena d'escriptors i artistes. Un cop acabada la seva formació bàsica als Escolapis, on va coincidir amb Josep Maria Espinàs, va cursar la carrera de Dret, de la qual va obtenir la llicenciatura l'any 1950. En lloc, però, de dedicar-se al món de les lleis, Ramon Folch va entrar a treballar a l'editorial de Josep Janés, per a la qual ja havia fet algunes correccions. Gràcies a una formació autodidacta en anglès, i als seus coneixements de francès, d'italià i de castellà, Ramon Folch va veure la possibilitat de guanyar-se la vida fent traduccions. I aquesta serà una de les seves grans ocupacions durant tota la seva vida. Primer, al llarg dels anys cinquanta, traduint compulsivament tota mena de llibres de l'anglès i del francès al castellà, gairebé sempre amb pseudònim (Ramón Hernández o Ramón Sangenís), fins a un total de més de dos-cents títols. Una tasca que sorgeix de les necessitats econòmiques que es deriven del seu casament l'any 1954 amb Montserrat Pons i Dedeu, i

Ramon Folch i Camarasa i Montserrat Pons i Dedeu

de la família que van formant i que arribarà a ampliar-se amb el naixement de sis fills.

Més endavant, com a traductor al català, Ramon Folch i Camarasa s'estrena l'any 1959 amb l'encàrrec que li fa la Biblioteca Selecta de traduir el *Diari d'Anna Frank*, un llibre que en aquell moment commovia tot Europa. Aquest serà l'inici d'una llarga i fecunda trajectòria com a traductor que justifica que l'any 2006 la Universitat Autònoma de Barcelona el nomenés Doctor Honoris Causa a proposta de la Facultat de Traducció i Interpretació. La nòmina d'autors traduïts és impressionant: Daudet, Colette, Simenon, Sagan, Dickens, Conrad, Faulkner, Scott Fitzgerald, Hemingway, Huxley, Kipling, Nabokov, Saroyan, Norman Mailer, Carson McCullers, Orwell, Graham Greene, Truman Capote, Saul Bellow, Arthur Miller, Allan Sillitoe, Chandler, Agatha Christie, Patricia Highsmith, Marx, Engels, Sartre, Russell. Més de cent cinquanta llibres, en total, des de clàssics contemporanis fins a autors del gènere negre, passant per l'assaig o per productes més populars com poden ser també les obres d'Enid Blyton, Martín-Vigil o Paco Candel.

Malgrat aquesta frenètica activitat, Ramon Folch viu en una època en què la traducció es paga molt poc i no es valora gaire. Ell mateix ho explica així al seu discurs "La traducció, el país i les circumstàncies", pronunciat el 26 d'octubre de 2006 a la sala d'actes del Rectorat de la UAB amb motiu del nomenament abans esmentat: *"Tanmateix, per mantenir la família, que començava a augmentar, en aquella època em calia treballar dur, des de les sis del matí, i enllestir almenys trenta pàgines mecanografiades de traducció al dia, cada dia de la setmana i durant tot l'any. Tot això sense cotitzar, sense vacances i sense futur* (Doctor Honoris Causa. Ramon Folch i Camarasa. Servei de Publicacions de la UAB, 2006, p. 21).

Aquest fet serà decisiu per explicar un dels tombants biogràfics de l'escriptor. Com ell mateix també explica en una carta imaginària al pare a *Les meves nits en blanc* (Barcelona Club Editor, 1972), l'escriptor s'assabenta de la possibilitat d'accedir a una plaça de traductor professional a l'Organització Mundial de la Salut (OMS), a Ginebra: *"Una plaça de traductor, a Ginebra. Cal viure a Ginebra; ells et paguen les despeses d'instal·lació. I beques per als estudis dels fills. I subsidi familiar.*

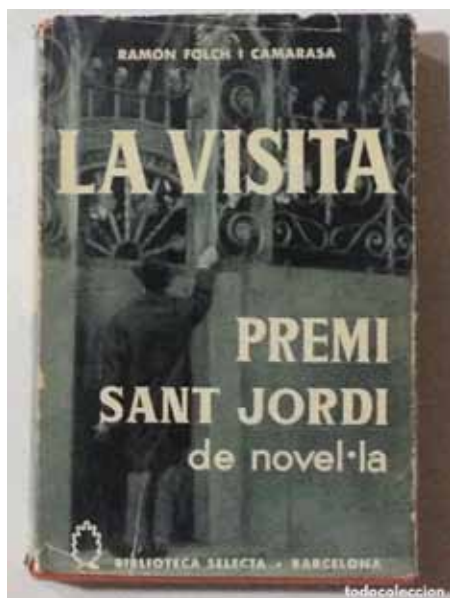
I cada dos anys un viatge pagat al país d'origen, per les vacances. I el retir als seixanta, amb totes les assegurances socials que vulguis. Paguen bé, aquesta gent. En dòlars, és clar" (p. 180). Malgrat un examen fallit a Madrid, i tres anys de contractes temporals, finalment Ramon Folch i Camarasa esdevé funcionari internacional a l'OMS. Una etapa que va durar de 1973 a 1986, fins a la seva jubilació, als seixanta anys, i a la qual va seguir la seva immediata instal·lació a Plegamans.

Poeta, dramaturg i novel·lista

Com explica molt bé Montserrat Bacardí, professora de traducció i interpretació a la Universitat Autònoma de Barcelona, en el retrat literari de Ramon Folch i Camarasa que li va valer el premi Rafael Cornellà, dels premis Recull, publicat al suplement *Cultura* del diari *Avui* (18-4-2009), paral·lelament al sorgiment del traductor anònim *"havia emergit el poeta, el dramaturg i el novel·lista Ramon Folch i Camarasa. El primer tan sols va treure a la llum un llibre, L'aigua negra, el 1954. Els altres dos van persistir més. El dramaturg tenia la intenció d'imposar-se en aquells primers anys de provatures, atret per la relació directa que podia establir amb el públic. Així va concebre una llarga sèrie de Teatre per a tothom, comèdies bonhomioses pensades per a grups teatrals d'aficionats. Va obtenir alguns premis i va estrenar diverses peces, com ara Aquesta petita cosa (1955) i El sopar de gala (1958), farsa en vers escrita per encàrrec de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona. Moltes obres, però, van quedar inèdites. A poc a poc el narrador reconegut va sepultar l'home de teatre. L'obtenció del primer premi*

important, el Joanot Martorell, amb la publicació de la novel·la *La maroma* (1957) a l'editorial Selecta, van descobrir-li unes possibilitats expressives tal vegada impensades, aplaudides pel públic i la crítica i coronades, al llarg dels anys, amb nombrosos guardons. Joan Sales va veure en Folch i Camarasa una mina per al seu programa de regeneracionisme patriòtic i moral i va obrir-li de bat a bat les portes d'El Club dels Novel·listes: en dotze anys va editar-hi sis novel·les [...] De manera que va convertir-se en un dels autors més assidus de la col·lecció, al costat de Mercè Rodoreda i Llorenç Villalonga" (p. 10-11).

D'aquesta extensa obra novel·lística en podem destacar, a part de l'esmentada *La maroma*, *La sala d'espera* (Editorial Selecta, 1961, Premi Víctor Català), *La visita* (Editorial Selecta, 1965, Premi Sant Jordi), *L'alegre festa* (Club Editor, 1965), *L'estiu més bonic* (Alfaguara, 1966), *Les meves nits en blanc* (Club Editor, 1972, Premi Fastenrath), *Sala de miralls* (Planeta, 1982, Premi Ramon Llull) i *Testa de vell*

en bronze (Edicions 62, 1997, Premi Sant Joan). L'última novel·la publicada per Ramon Folch i Camarasa va ser *Contra el silenci* (Edicions de l'Albí, 2006), basada en la mort al front del seu germà i, segons Montserrat Bacardí, "una felicitat simbiosi de tragèdia i d'ironia, no pas inèdita en la seva obra, però potser mai no manifestada amb la mateixa intensitat". Bacardí en destaca especialment un tret que considera definitori de la prosa de Ramon Folch, "el domini dels registres col·loquials, de l'oralitat, dels recursos propis de la parla, en una harmonia vidriosa entre la llengua heretada i la que avui és versemblant" (Cultura, Avui, 18-4-2009, p. 11).

Malgrat ser, però, un novel·lista d'èxit, Ramon Folch sempre va tenir la recança de no ser prou reconegut. Ho expressava així en una entrevista concedida a *Palau Informatiu* el febrer de 2007 i reproduïda de nou al número de febrer d'aquest 2019: "Jo estic content de com m'ha anat tot, però jo no soc reconegut. Vull dir que no soc un escriptor popular com el meu pare. Ell es va projectar a través d'en Patufet, escrivint sobretot per a nens i joves. Ell era un bon novel·lista i feia inicialment novel·la social, però finalment va optar per ser un professional de l'escriptura infantil i juvenil [...] Va aconseguir que la seva revista vengués 65.000 exemplars, és a dir, que el llegissin milers i milers de nens i joves, i va contribuir a la divulgació del català en les primeres dècades del segle passat".

Una recança que tenia especialment respecte de la poca difusió de la seva obra teatral, en la qual havia confiat molt i que ha quedat majoritàriament inèdita. En aquest

sentit, puc referir una anècdota personal. Fa dos estius em va trucar i em va dir que em volia veure, i que si podia anar a casa seva. Hi vaig anar i em va lliurar —després de dir-me diverses vegades que no em sentís obligat a res— un exemplar mecanografiat de l'obra *Programa de Festa Major*, que és una versió en format de lectura de diversos fragments de la novel·la *Tota aquesta gent*. L'obra s'havia estrenat el 27 de novembre de 1993 a la Sala d'Actes de la Caixa Tarragona de Torredembarra sota la direcció de Manuel Crehuet. Me la feia arribar per si hi havia alguna possibilitat de representarla a l'institut. Un cop més, però, i per diverses circumstàncies, el seu desig no es va poder complir.

Una obra que es diversifica

L'obra de Ramon Folch i Camarasa amb el transcurs del temps es va anar espaiant i també diversificant. El 1968, per exemple, publica la biografia de Josep Maria Folch i Torres *Bon dia, pare* (Edicions de la Rosa Vera) i la primera *Història*

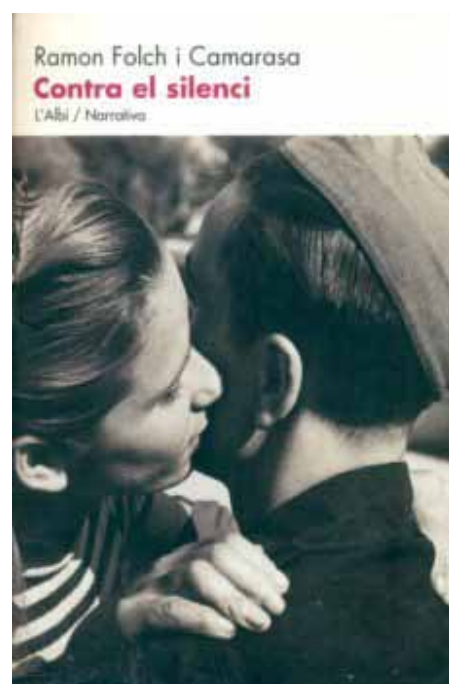
possible de les cent vint que va publicar fins al 1973, en la represa d'*En Patufet* (aplegades en dos volums sota el títol *Gairebé un llibre, gairebé una rosa*, I i II, en una edició de 50 exemplars que el fill de l'autor li van regalar pels seus 80 anys). També aquest mateix any 1968 va començar a escriure lletres de cançons que es van editar en els quatre volums *Cançons per al poble* (Editorial Seràfic, vol. 1 i Editorial Claret, vols. 2 i 3, 1968-1979) i també en va traduir, per encàrrec de la discogràfica Concèntric, de compositors tan populars en el seu moment com Adamo, Domenico Modugno, Jimi Hendricks, Lou Reed, John Lennon i Paul McCartney.

Més endavant, a partir de 1981, inicia la sèrie de còmics d'en Massagran, que fins a l'any 2002 va arribar als quinze títols, els dos primers (*Aventures extraordinàries d'en Massagran i Aventures encara més extraordinàries d'en*

Massagran) a partir de la novel·la del seu pare, i després amb històries pròpies. Uns àlbums dels quals se'n van arribar a vendre per Nadal fins a 100.000 exemplars i que es van encarregar al dibuixant Madorell, conegut per la sèrie *Jep i Fidel*, que publicava a la contraportada de la revista *Cavall Fort*. L'adaptació d'aquests còmics a la televisió van suposar un dels pocs moments en què Ramon Folch i Camarasa va esdevenir un autor realment popular. Ramon Folch també va conrear el gènere de l'humor amb llibres com *Manual del perfecte escriptor mediocre* (Edicions La Campana, 1991, Premi Pere Quart d'Humor i Sàtira) i *Manual de la perfecta parella mediocre* (Premsa d'Osona, 2005, Premi d'Humor i Sàtira Jaume Maspons i Safont).

Annex: una carta personal i un correu electrònic

Malgrat que, com hem dit, l'última novel·la de Ramon Folch es va publicar l'any 2006, gràcies al dossier *Obra literària de Ramon*

Folch i Camarasa, confeccionat el 2015 pel propi autor, i del qual me'n va fer arribar una còpia, sabem que l'autor de Plegamans ha deixat una considerable obra inèdita, especialment teatral —amb més de trenta títols—, que algun dia s'haurà de recollir i publicar. En aquest dossier es relacionen, a més, quatre volums de poesia, un recull de 29 contes literaris enviats al premi Víctor Català i no premiats, i cinc novel·les acabades i set més d'inacabades, una de les quals deu ser la que esmenta en aquesta carta que em va enviar fa set anys, com a resposta a la meua trucada anual abans de Sant Jordi. Penso que la carta té interès per tal com demostra la voluntat incansable i la gran vocació d'escriptor que Ramon Folch va tenir fins al final de la seva vida. Aquest és el text íntegre:

Palau-solità i Plegamans, 2 d'abril de 2012

Amic senyor Montpart:

Si no surt cap impediment imprevist, em proposo assistir el dia 23, Sant Jordi, a la festa literària de l'Institut.

Li ho comunico perquè del 9 al 22 d'aquest mes faré uns dies de reclusió en solitari, en paratge desconegut, on seré inabordable per a tothom, família inclosa, amb la intenció d'escriure, a raig —com ho he fet sempre— una novel·la que probablement serà la darrera.

No sé si li he explicat mai que, des de fa anys, quan he volgut escriure un llibre m'he allunyat del món real. Quan vivia a Barcelona, pujava a tancar-me tot sol a la caseta de Plegamans. Quan ens vam instal·lar a viure a Plegamans, per escriure un llibre baixava a tancar-me al pis que encara teníem a Barcelona. Quan vivíem a Ginebra, venia en avió a Catalunya, i em tancava a Plegamans. I, ja jubilat i vivint aquí amb la família, quan ja no teníem el pis de Barcelona, anava a escriure en solitari a un pis de Ginebra que m'hi deixava un fill per uns dies...

Ramon Folch amb l'autor de l'article

Ara vull posar-me a prova jo mateix i veure si encara sóc capaç de repetir l'aventura. Tinc a punt les línies generals del que vull intentar escriure, i una llarga llista de notes que he anat acumulant. Falta que les forces físiques (i la inspiració) no em fallin.

En tot cas, el 23, si Déu vol, arribarà a l'Institut, a quarts d'una, un vell escriptor, triomfant o una mica frustrat (sense dramatismes), disposat a participar de la vostra festa. Serà la manera d'agrair-vos la gentilesa de recordar-se de mi. Perquè és ben veritat que em sento en deute amb l'Institut i especialment amb vostè.

Mentrestant, bona Pasqua!

Ramon Folch i Camarasa

Una altra de les característiques més conegudes de Ramon Folch era el seu gran sentit de l'humor. En les converses que any rere any vaig poder creuar amb ell, en les estones d'abans i després del lliurament dels premis literaris a l'Institut, l'escriptor sempre ens obsequiava amb comentaris sobre la seva persona —i darrerament sobre l'actualitat política— plens d'una fina ironia. Un exemple d'aquest tarannà, i també de l'estimació i l'agraïment que sempre va demostrar cap al nostre centre, es pot veure en la resposta

que em va fer a un correu electrònic on li relacionava les obres seves de què disposàvem a la biblioteca de l'Institut. Ell m'ho havia demanat per tal de poder completar la llista amb algunes donacions. El correu és aquest:

24 d'abril de 2012

Amic Montpart:

Quina rapidesa! Si els llibres que rebrà no els volen a la biblioteca de l'Institut, no me'ls torni pas! Li adjunto en el mateix paquet l'opuscle del doctorat H. C. per més informació i perquè pugui defensar la meua causa (mai més ben dit) quan el claustre o la massa d'alumnes vulguin canviar el nom del premi que encara porta el meu.

Gràcies per tot i per haver-me ajudat a buidar una mica el garatge!

Ramon Folch i Camarasa.

Un gran escriptor, un eminent traductor i, de ben segur, un autor teatral al qual no se li ha reconegut prou la seva immensa obra. Per sobre de tot, però, una gran persona que els que hem tingut la sort de conèixer-lo no oblidarem mai.